

**І
ДО 95-РІЧЧЯ
ГОЛОВНОГО
РЕДАКТОРА
ЖУРНАЛУ
“КРАЄЗНАВСТВО”
АКАДЕМІКА
НАН УКРАЇНИ
П. Т. ТРОНЬКА**

РОЗДУМИ НАПЕРЕДОДНІ ЮВІЛЕЮ

Інтерв'ю з головою Національної спілки краєзнавців України,
головним редактором журналу “Краєзнавство”,
академіком НАН України, Героєм України
Петром Тимофійовичем ТРОНЬКОМ

— *Петре Тимофійовичу, які миттєвості життя згадуються найчастіше напередодні Вашого славного ювілею?*

— Багато згадується. І босоного дитинство, і тяжкі роки юності, і робота з нашою молоддю в комсомолі, якій я віддав кращі свої літа. Згадується війна. Війну я почав з перших хвилин. На той час я був першим секретарем Станіславського обкому комсомолу, тепер це Івано-Франківська область. З цієї керівної посади пішов на фронт. Брав участь в обороні Києва, Харкова, Ростова, Сталінграда, визволяв Донецьк, одним з перших увійшов у визволений Київ. Бачив людські страждання, бачив смерть, сам був поранений на фронті. Той, хто вижив під кулями, визволив Батьківщину і дійшов до перемоги, все життя буде згадувати найстрашніше — війну і тих, хто гинув на очах.

Як сьогодні пам'ятаю, як ми на військовому літаку восени 1941-го відправляли політпрацівника Дащенка з Недригайлова до Прилук, де мав бути на той час штаб фронту. Ми не знали, що у Ромнах уже німці. Вони обстріляли літак, і куля знайшла Дащенка прямо у повітрі. Через якусь годину ми зустрічали наш літак з вбитим Дащенком, який навіть не долетів до штабу. Я особисто у плащ-наметі поховав його біля школи під деревом у Недригайлові. Це були такі близькі і дорогі втрати, які розривали серце. Війна тільки почалась. Ми відступали. І попереду на довгих фронтових дорогах ще було багато таких втрат, тисячі і мільйони. Всі вони були болючі, непоправні, залягли скорботою у серці назавжди.

Через багато років після війни, уже будучи секретарем Київського обкому партії, я по дорозі до рідного мені Лебедина знайшов у Недригайлові поховання Дащенка. Не дивлячись на категоричні заперечення місцевого комісара райвійськкомату — як доведете, що

це саме Дащенко? — останки його були перенесені до братської могили у м. Недригайлові Сумської області з усіма військовими почестями і християнськими звичаями...

У повоєнні роки, перебуваючи на посаді другого секретаря ЦК комсомолу України, а згодом — заступника голови Ради Міністрів УРСР, мені довелося багато займатись упорядкуванням братських могил і меморіальних місць по всій Україні, неодноразово піднімати на державному рівні питання їх гідного зберігання і догляду.

У середині 1960-х за моєю ініціативою почалося створення краєзнавчих музеїв по всіх райцентрах України. Потім робота у Товаристві охорони пам'яток історії і культури, яке я очолював 22 роки. Це були часи піднесення краєзнавчого руху в республіці. До цього часу пам'ятаю, як у ЦК КПУ я доводив необхідність створення на о. Хортиця музею запорозьких козаків. Справа була ризикована з точки зору тодішньої національної політики Радянського Союзу. Не все сприймала Компартія і кремлівське керівництво.

Але, все ж таки, ми продовжили справу, яку колись починав академік Д. І. Яворницький. Було розроблено цілий ряд державних заходів щодо увічнення пам'яток козацької слави, зокрема — проект масштабного пам'ятника “Козаки в дозорі” на острові Хортиця, “вибито” у Москві 100 тонн бронзи — особливо дорогого на той час металу. Але цей проект повністю не здійснився у той час. Пропала і бронза. Проте ідея музею реалізувалась. Правда, впродовж тривалого часу.

Сьогодні, до речі, мені часто доводиться бути у різних національних заповідниках, по багатьох з них мене призначили членом наглядових рад, у тому числі і “Хортиці”, де проведена велика робота, але й постає багато

проблем, котрі потребуєть громадського втручання...

— *Дійсно, Петре Тимофійовичу, і в ті, радянські роки, для вольових, наполегливих людей, була можливість попрацювати на славу України. За часи роботи в Уряді Вам вдалось зробити для української культури і науки багато. Лише перелік небагатьох із них вражає своєю масштабністю і послідовністю. Вони буквально проникнуті ідеєю відродити велику історію України, нагадати світовій цивілізації, хто стояв біля її витоків. Це відзначення 150-річчя з дня народження Тараса Шевченка, 100-річчя Василя Стефаника, ювілей Лесі Українки у Києві і Москві, Міжнародний з'їзд славістів, спорудження пам'ятників Лесі Українці і Олександрі Пушкіну у Києві, спільна робота з відомим скульптором Євгеном Вучетичем — над проектом та спорудженням Меморіального комплексу “Національний музей Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр.”, створення Національного музею народної архітектури і побуту України у селі Пирогові під Києвом, не кажучи вже про таку фундаментальну працю, як 26-томне видання “Історії міст і сіл УРСР”, яке було презентоване Україні і світу наприкінці 1970-х, про відродження краєзнавчого руху в Україні. Або, скажімо, підготовка загальнонаціонального науково-документального видання “Реабілітовані історією”, 57 томів якого вже вийшло у світ у 24 областях, а очікується понад 100...*

— Ви знаєте, можна було і ще багато чого згадати. Але не буду. Хай люди згадують. Тому що я і моє покоління, мої численні соратники по духу і по ідеї, а їх було дуже багато і у владі, і серед громадськості, — всі вони робили це не стільки за посадовим обов'язком, скільки через віру і любов до України. Ми велика держава, у нас велична і героїчна історія, про які ще мало знає світ. Мені дуже образливо, коли нас ще дуже часто у світі ототожнюють з Росією, коли слово “Україна” у багатьох іноземців не викликає ніяких асоціацій. А якщо і викликає, то на негативному рівні — через скандали за скандалами у владі.

— *Ви багато літ були у владі, Вам є з чим порівняти...*

— Колись, на Прикарпатті, ще до війни, я почув від одного священика, що всяка влада від Бога і їй треба коритися. Але якщо подивитися на деяких чиновників, то подумаєш: “Господи, на все твоя воля, але навіть така

кара Україні?” Я згадую багатьох колишніх керівників вищого рівня в Україні, та й у тодішньому Союзі. Особисто працював з Микитой Хрущовим, Володимиром Щербицьким і Олександром Ляшком, з членами Політбюро ЦК КПУ і членами Ради Міністрів УРСР, дружив з білоруським лідером Петром Машеровим та керівниками інших союзних республік, знав багатьох членів Політбюро з Кремля. Ці люди мали велику, можна сказати необмежену владу. Але щоб вони надані їм владні повноваження перетворювали на власну розкіш, як сьогодні, тоді я такого не бачив.

Володимир Щербицький — один з найуспішніших і найпорядніших керівників України. Коли він пішов на пенсію, йому не залишили навіть службовий автомобіль і жодних “царських маєтків”. Тому що влада не ховалась від народу. Вона завжди була на виду і звітувала перед народом. А тепер до рядового чиновника не потрапиш на прийом, не в змозі зателефонувати. Я був дев'ять скликаний депутатом Верховної Ради УРСР і проводив особисті прийоми виборців. Кожне звернення намагався виконати. А сьогодні виборці своїх депутатів не бачать ні в Раді, ні в округах, до них не достукаєшся. Які результати буде мати така влада? Що вона залишить після себе: пусті слова чи добрі справи? Бачите самі.

— *Петре Тимофійовичу, у Вас за плечима — довге і плідне життя, його здобутків (національного значення!) вистачить не на одне покоління. Звідки у Вас сили, наполегливість і такий національний патріотизм? Краєзнавці Вас просто обожають...*

— Сили у мене — від батьків і української землі. Колись мені мама — Євдокія Олексіївна — казала: роби усе так, щоб люди тебе поважали. Нехитра селянська мудрість. Але не всі цю просту пораду несуть через все життя. Мені вдалось.

А краєзнавство — це безмежна наука. Краєзнавство — це і є життя держави в усіх її куточках — від Києва до найвіддаленіших хуторів. Краєзнавство — це те, що було давно, було вчора, є сьогодні і буде завтра. Краєзнавство — це потреба душі, яку, на жаль, сьогодні зрозуміли ще не всі. Особливо державні чиновники. Адже краєзнавці роблять те, що має робити будь-яка цивілізована держава — вивчати і захищати свою історію, національні святині, надбання матеріальної і духовної культури, свою історичну пам'ять. Було б великою помилкою вважати краєзнав-

тво патріархальщиною, далеким від історичної науки аматорством. У жовтні 2008 року нашій Спілці Кабінетом Міністрів України надано національний статус. До Національної спілки краєзнавців України вважає за честь вступити наукова еліта України. Тому що це — не суха академічна наука, яка орієнтується на вузьке коло фахівців-колег, а велика загальнонаціональна просвітницька організація, професійна спілка з високим рівнем наукових досліджень регіональної історії у багатьох напрямках. Краєзнавці сьогодні виконують роль генетичного коду нації. І в цьому їх заслуга перед українським суспільством і державою.

Моя найбільша мрія — підготовка нового енциклопедичного видання “Історії міст і сіл України”. Цей науковий подвиг історики, архівісти, бібліотекарі, краєзнавці з усіх куточків України (а це — 100 тисяч авторів!) звершили у 60–70-х роках минулого століття. З гордістю повторюю — такого видання про 26 тисяч населених пунктів держави не має жодна країна світу.

Цей подвиг ми готові повторити і сьогодні. І коли, нарешті, після 8 років дії Постанови Уряду держава знайде кошти на цей проект, він буде виконаний. Для авторського колективу і організаторів проекту є кілька найважливіших завдань, виконати котрі цілком ре-

ально. Але запорука всьому — наявність патріотичної влади. Я сподіваюсь, що кожен населений пункт України, навіть ті близько 2 тисяч сіл, що вже зникли з карти України за ці 30 років назавжди, будуть мати свою найточнішу документальну біографію.

Я радий, що у наш час краєзнавство значно поживалось, до його лав вливаються все нові і нові досвідчені та відомі особистості — авторитетні українські вчені з історичного краєзнавства, музейництва, пам’яткознавства, фольклористики та етнології, географії, генеалогії, знавці архівної справи. Краєзнавство — комплексна синтетична галузь знань, яка активно вибудовує науково-методологічні засади, удосконалює свій понятійний інструментарій, розвивається в тісній взаємодії з сучасними соціально-гуманітарними науками. Зростає роль краєзнавства у науковій, творчій та просвітницькій діяльності, воно вносить відчутний патріотичний дух у громадське життя України. Його помітила і підтримала держава. І я впевнений, що цей **всенародний рух**, який очолила Національна спілка краєзнавців України, має великі перспективи для розвитку духовної культури і утвердження незалежності нашої держави.

Тож бажаю редакційному, авторському та читацькому загалу журналу “Краєзнавство” успіхів у цій великій справі в ім’я України.

*Розмову записав Григорій Клепак,
журналіст*

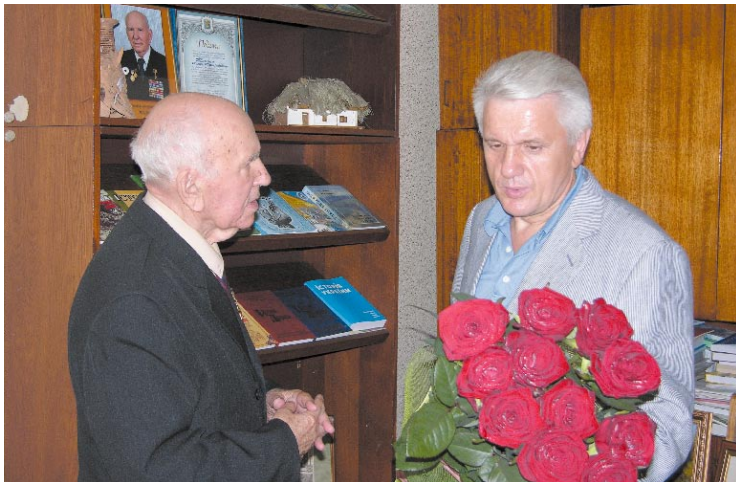

Спілкування з журналістами. 2005 р.

У робочому кабінеті

З Головою Верховної Ради України,
відомим істориком В. Литвином. 2007 р.

Дарунок Спільці краєзнавців України від голови Донецької
обласної державної адміністрації В. Януковича. 2001 р.

Закладка пам'ятника Олесю Гончару. Київ, 2000 р.